

YTTRANDE/REMISSVAR

2022-12-15 Diarienummer: Ku2022/01357

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm**Betänkandet SOU 2022:44 ” Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher”**

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige ber att få avge följande remissvar angående SOU 2022:44

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) arbetar för att få till stånd en statlig utredning av tillståndet för fotografi i Sverige och det fotografiska fältet i stort, samt för att säkra fotografisk stillbild för framtida generationer med tydliga strategier och ett nationellt ansvar.

Nätverket har drygt 75 medlemmar och en bred representation av såväl stora institutioner, som museer, forskare, fotohistoriker samt enskilda fotografer. Se bifogad bilaga.

Sverige har idag inget ansvarsmuseum för fotografi och inte heller någon nationell plan varken för bevarande av historiskt material eller av vår samtida fotografi. Olika initiativ sker utan samordning och det stora antalet enskilda fotografiska arkiv drivs i dag utan ekonomiskt stöd eller specialkunskaper. Detta utgör hinder för forskning och utveckling samt är även en stor risk för att ett bevarande av och tillgängligheten för vårt kollektiva visuella bildminne omöjliggörs. Gemensamma standardiserade verktyg för att bevara vår samtida digitala bild är nödvändiga. Vilka bilder blir symboler för vår tid?

Den fotografiska stillbilden är den mest förekommande medieformen för sociala, kulturella, historiska och demokratiska uttryck och har en dominerande ställning i dagens samhälle. I dag saknas dock både den historiska överblicken och en bredare förståelse för stillbildens betydelse.

Nätverket/NNAFS är mycket oroade över den kris som våra kulturarvsinstitutioner i Sverige befinner sig och vad som ska hända med bevarandet av vårt fotografiska kulturarv, både de befintliga samlingarna och de som måste förvärvas i framtiden. Inte minst de enskilda arkiven, där många fotografers livsverk inom ramen för enskilda firmor och personarkiv finns, men även till exempel lokala bildarkiv och pressarkiv.

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) har även uppmärksammat Kulturdepartementets Återstartutredning **SOU 2020:03** på den alarmerande situationen för fotografisk stillbild i Sverige, samt bristen på infrastruktur 2021-05-05. Se bifogad bilaga.

SAMMANFATTNING

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) välkomnar den välformulerade och detaljerade utredningen med förslag på en nationell strategi för att främja de kulturella och kreativa näringarna.

Utredningens bredd är imponerande med tanke på den korta utredningstiden, liksom resultaten i form av de konkreta förslag och strategier samt förslag till operativt arbete som redovisas.

Fotografin genomsyrar alla delar av det moderna samhället men saknar i motsats till det tryckta ordet och den rörliga bilden en central hemvist. Fotografiska samlingar finns idag på en rad olika institutioner, arkiv, museer, hembygdsföreningar och privata företag, men det saknas ett övergripande ansvar för fotografin som dokument, berättelse och konstnärligt uttryck. Nationellt viktiga fotografers livsverk riskerar att förstöras i brist på tydliga strategier och ett nationellt ansvar

Fotografer verkar i hög grad inom ramen för enskild firma och ingår alltså i betänkandets mål att ta fram en långsiktig strategi för att främja de kulturella och kreativa näringarna, samt skapa hållbar utveckling inom en rad områden samt skapa överblick och synergier mellan dessa områden. Fotografi är ett sådant område som behöver

analyseras/utvecklas och som hittills behandlats styvmoderligt eller inte alls. Fotografi är ett eget konstnärligt uttryck som inte kan 'boxas' in under 'BILD och FORM' och som kräver egen hantering/*behandling*. Och som måste synliggöras och uppmärksammas.

Frågan om ett nationellt ansvar för fotografi har ännu en gång utelämnats och hamnat mellan stolarna – både av Återstartsutredningen och Kreativa Sverige-utredningen. Däremot fick *Nätverket Nationellt ansvar för fotografi i Sverige i Arkivutredningen SOU 2019:58* "Häriifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv" gehör för att en nationell översyn av ansvaret för och bevarandet av fotografi BÖR ske snarast möjligt. Cirka 25 av remissvaren stödjer denna rekommendation från Arkivutredningen.

Det finns många svenska fotografer av stort nationellt OCH internationellt intresse som verkat i vårt land med sin verksamhet under enskilda firmor. Till exempel Lennart Nilsson, Christer Strömholm, Tuija Lindström och Monica Englund. Det finns ingen policy eller övergripande strategi eller bevarandeplan för hur deras livsverk ska hanteras eller bevaras i Sverige, utan de hotas av förstörelse eller uppköp av kommersiella krafter.

En särskild aspekt är omsorgen av i dag aktiva yrkesfotografer och möjligheterna att stödja och bevara deras arbete inför framtiden. Många av landets nationellt viktiga fotografer har nu nått en så hög ålder att deras livsverk är i fara. Detta beror på att det inte finns någon nationell plan, infrastruktur eller statliga resurser för hur deras arbeten ska kunna säkras och därmed ingå i vårt kollektiva visuella bildminne.

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) instämmer med utredningen Kreativa Sverige att det krävs både tvärpolitiskt operativt arbete och övergripande 'statlig politik' inom området för kulturella och kreativa näringar.

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) har såväl medlemmar som är stora institutioner som enskilda fotografer. Dessa är beroende av varandra och ett viktigt utbyte sker – museer och andra institutioner skapar arbetstillfällen som enskilda aktörer inom kulturella och kreativa näringar kan leverera i form av olika typer av tjänster och varor. Därför krävs det att det finns goda förutsättningar för alla parter i denna kedja. Utredningen visar på bra lösningar för detta. En omfattande och långsiktig förstärkning för utveckling, återstart och hållbarhet är nödvändig för svenskt kulturliv och kulturbevarande institutioner, organisationer och museer, samt för enskilda aktörer.

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) vill särskilt framhålla situationen för fotografisk stillbild. Återstartsutredningen har helt förbisett att det saknas en färdplan och en nationell kulturpolitik för fotografi. Den rörliga bilden – filmen – framhölls däremot. Det skrivna ordet förvaltas av Kungliga biblioteket, den rörliga bilden av Filminstitutet tillsammans med Kungliga biblioteket och en nyligen gjord utredning pekar på just vikten av nationella strategier för att tillvarata vårt arv av ljud och video. Statens Musikverk förvaltar och värnar om musik, teater och dans. Men det saknas ännu en hemvist och ett samlat ansvar för fotografisk stillbild i Sverige. Varför ska den största och dominerande medieformen i samhället stå utanför statens ansvar?

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) kräver en statlig utredning av tillståndet för fotografi i Sverige och för att säkra fotografisk stillbild för framtida generationer med tydliga strategier och ett nationellt ansvar.

2. Kreativa Sverige! En sammanhållen strategi för att främja hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher. Mer än näringspolitik, mer än kulturpolitik

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) instämmer med utredningen att det behövs en "långsiktig nationell strategi som flätar samman kulturpolitik, näringspolitik, regional utvecklingspolitik, landsbygdpolitik, arbetsmarknadspolitik, utbildningspolitik, utrikes- och handelspolitik och politiken för besöksnäring".

Behoven av stöd för återstart och utveckling bland landets kulturaktörer efter pandemin är enorma, såväl för det institutionella som för det fria kulturlivet, och inte minst för de yrkesverksamma kulturskaparna. Men det finns också stora behov av offensiva satsningar på kulturen på längre sikt. Kultursektorn var redan före pandemin kraftigt underfinansierad. Den kulturella infrastrukturen behöver byggas ut i hela landet och särskilt värnas utanför storstadsområdena för en likvärdig tillgång till professionell och kvalitativ kultur i landets alla delar.

När det gäller fotografisk stillbild och upphovsmännen – fotograferna – spelar fotografiet och fotograferna en viktig roll även för andra yrkesgrupper inom de kulturella och kreativa näringarna. Visuell kommunikation styr vår tillvaro i allt högre grad – inte minst hur vi röstar eller gör våra val i livet. Det är en fråga om demokrati! Nationella riktlinjer och infrastruktur saknas för fotografi och för vårt gemensamma bildminne.

Nätverket framhåller Norge och Frankrike som föredömliga exempel när det gäller samordning och samverkan på nationell nivå för att nå uppsatta gemensamma och nationella mål för fotografi och kulturarvet. Här är fotografi en viktig del, liksom bild- och formområdet i sin helhet.

3. Strategins vision och mål

Sex strategiska prioriteringar - De sex strategiska områdena är:

1. Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) instämmer med utredningen att strategier för Digitalisering; Innovation och forskning; Regional utveckling; Utbildning; Kultursamverkansmodellen; m.fl. bör skapas och eller omarbetas när det gäller kulturella och kreativa branscher.

Nätverket/NNAFS vill uppmärksamma Kulturdepartementet på följande när det gäller kultursamverkansmodellen:

Det krävs en nationell och samordnande infrastruktur med handlingsplaner på övergripande nivå innan man kan delegera ett ansvar på regional och lokal nivå. Dessutom saknas ofta den nödvändiga kompetensen och kunskapen på dessa nivåer. Detta gäller i hög grad på fotografins samt inom bild och forms område.

När det gäller digitalisering av kulturarvet är det avgörande och nödvändigt att det finns ett nationellt ansvar och ett helhetsgrepp. Detta saknas i Sverige när det gäller fotografi samt bild och form. Det brådskar att få till ett nationellt ansvar för fotografi. Och allt hänger ihop – utan satsningar på nationella strategier för fotografi och fotografers villkor framöver faller hela branschen och vårt kollektiva bildminne samman. Det krävs en kartläggning och analys av mediets betydelse för synen på och delaktighet i det svenska samhällets utveckling. Detta är en central och angelägen demokratisk fråga.

Angående detta vill vi åter igen uppmärksamma Årstartsutredningen på Arkivutredningens betänkande till regeringen. **SOU 2019:58** Härifrån till evigheten. Ur denna: ”Det bör genomföras en nationell översyn av ansvaret för och bevarandet av fotografi....”

6. Den centrala prioriteringen – Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) instämmer med utredningen att det behövs en långsiktighet och tvärpolitisk beredning och kunskapsuppbyggnad. Inrättandet av en samordningsfunktion med en interdepartemental grupp är bra och en dialog mellan olika berörda departement är nödvändig. En dialog med olika branschorganisationer är nödvändig och avgörande.

Flera verksamheter inom kulturella och kreativa näringar saknar koder som matchar verksamheten i systemet för näringsgrensindelning (SNI). Det föråldrade SNI-systemet måste uppdateras och moderniseras så att det speglar dagens verksamheter inom Bild och Form OCH Fotografi.

7.3 Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) instämmer med att ett starkt immaterialrättsligt skydd behöver utvecklas och stärkas. En viktig del i detta är implementeringen av EU:s nya upphovsrättsdirektiv 27 som innebär stärkt rätt för upphovsmän vid överlåtande av rättigheter och rätt till information om hur deras verk används. Direktivet lägger också ett ökat upphovsrättsligt ansvar för de stora onlinetjänsterna. Det finns särskilda behov av att stärka kunskap och kompetens kring upphovsrätters innebörd, värde och deras hantering, inom såväl det offentliga som bland företagen. Nätverket instämmer i att Upphovsrätten behöver inkluderas och

hanteras även ur ett näringspolitiskt perspektiv. Detta är viktigt inte minst med tanke på kulturella och kreativa branschers betydelse för Sveriges konkurrenskraft.

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) stödjer behoven för upphovsmän och utövande fotografer/konstnärer om stärkta förutsättningar för att ta tillvara rätten att bestämma över sitt verk i förhandlingar och därmed skapa bättre möjligheter till skäligen ersättning och insyn i hur verk används och genererar intäkter.

7.5 Hållbar arbetsmarknad och kompetensförsörjning för alla

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) instämmer med utredningen att det krävs kunskapsuppbyggnad och kompetensutveckling när det gäller företagande, affärsutveckling och immaterialrätt.

Nätverket efterlyser en samordnad nationell stödfunktion för digitalisering av till exempel enskilda arkiv och personarkiv som omfattar både levande och avlidna fotografers för Sverige viktiga arkiv. I nuläget saknas det både ekonomiska och personella resurser och kompetensen för detta bör stärkas.

När det gäller upphovsrätten inom fotografi är denna helt avgörande. Stora satsningar på utbildning och kompetensutveckling i immateriell rätt krävs, inte minst när det gäller arv och förvärv av samlingar. Men även annan utbildning och vidareutbildning inom fotografiområdet samt inom bild- och form i stort. Den allt snabbare utvecklingen av digital teknik – till exempel av AI och NFT – kräver ny kompetens.

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) instämmer med Svenska Fotografers Förbunds åsikt att viktiga frågor kring utbildning har utelämnats – allt ifrån den allmänna skolan till de högre konstnärliga utbildningarna. Det är viktigt att bevara de estetiska ämnena i grundskolan samt att stärka kulturskolan och se dessa ämnen som kunskapsämnen. Universiteten, högskolorna och folkhögskolorna med konstnärliga inriktningar spelar en stor roll i utbildningen av framtida kulturskapare och kreatörer, som arbetsgivare för konstnärer, och vid kompetensutveckling för yrkesverksamma.

Vikten av visuell läskunnighet är avgörande. Idag möts vi av miljontals bilder varje dag, vi lever i ett bildsamhälle. Läskunnighet har kommit upp på agendan men det handlar inte bara om text utan även om bild. De barn och unga som får en stark visuell läskunnighet ges ett stort försprång från jämfört med dem som inte får det. Bildkritik och bildanalys bör snarast införas i det svenska skolväsendet. Se vidare Svenska Fotografers Förbunds remissvar för fördjupning.

Avslutningsvis:

Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige (NNAFS) kräver en statlig utredning av tillståndet för fotografi i Sverige och för att säkra fotografisk stillbild för framtida generationer med tydliga strategier och ett nationellt ansvar.

I övrigt stödjer *Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige* (NNAFS) Svenska Fotografers Förbunds och KLYS remissvar.

För *Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige*, Lena Wilhelmsson, sammankallande, samt övriga i arbetsgruppen, Eva Dahlman och Mia Bengtsson Plyning.

Med vänlig hälsning

Lena Wilhelmsson, sammankallande i *Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige* (NNAFS)

BILAGA:**Medlemmar i Nätverket Nationellt ansvar för fotografi i Sverige (74 st)**

Akademin Valand

Arbetets Museum

Anki Almqvist, fotograf

Tommy Arvidson, skribent, bloggare och fotograf

Mia Bengtsson Plyning, delägare och ansvarig för Link Image

Bokförlaget Max Ström

Centrum för Fotografi CFF

Christer Strömholm Estate, BVS

Anna Clarén, fotograf, utbildningsansvarig vid Nordens Fotoskola/Biskops-Arnö

Anna Dahlgren, professor i konstvetenskap, Stockholms universitet

Eva Dahlman, fotohistoriker, hedersdoktor i fotografi

Dunkers kulturhus

Lennart Durehed, fotograf

Kristina Eldon, fotograf

Etnografiska museet/Världskulturmuseerna

Susanne Fessé, curator

Christer 'Fjellis' Fjellman, fotograf

Fotografiska

Fotoskolan Stockholm

Föreningen Tuija Lindström

Hans Gedda, fotograf

Jan af Geijerstam, fil.dr.

Göteborgs Stadsmuseum

Hallands Konstmuseum

Hasselbladstiftelsen

Åke Hedström, fotograf

Ingelen Håkansson, fotograf, tid. utbildningsledare/lärare Gamleby Fotoskola

Institutionen för konst, Konstfack

Björn Axel Johansson, fotohistoriker

Carina Johansson, fil.dr./institutionen för kulturanthropologi/etnologi, Campus Gotland

Ewa Mari Johansson, fotograf

Hans Jonsson, fotograf

Journal Förlag

Anne Louise Kemdal, tidigare Tekniska museet

Gunilla Knappe, Lars Tunbjörks Stiftelse, tidigare Hasselbladstiftelsen

Kulturen i Lund

Landskrona Foto

Lars Tunbjörks Stiftelse

Marianne Larsson, intendent

Per Lindström, bildjournalist, tid. adj.professor i fotografi Mittuniversitetet

Lennart Nilsson Photography

Ulla Lemberg, fotograf

Link Image

Malmö Museer

Moderna Museet, Stockholm

Karin Mårtensson, arkivarie

Nationalmuseum

Nordiska museet

Viveca Ohlsson, fotograf, tidigare Kulturen i Lund

Hasse Persson, fotograf och konstnärlig rådgivare Strandverket

Regionmuseet i Kristianstad

Tom Sahlén, arkivkonsult

Åke Sandström, fotograf

Helene Schmitz, fotograf

Tomas Segebladh, fotograf

Georg Sessler, fotograf

Stadsarkivet Stockholm

Stockholm länsmuseum

Tommy Söderlund, fotograf

Edith Steen, fotokonservator

Svenska Fotografers Förbund SFF

Tekniska museet

Larsåke Thuresson, fotograf

Christer Törnkvist, adj professor, tekn dr tillämpad fysik

Västerbottens museum/Sune Jonsson Centrum för Dokumentärfotografi

John S Webb, fotograf

Göran Widerberg, journalist

Leif Wigh, tidigare intendent i fotografi, Moderna Museet

Lena Wilhelmsson, SFF, tidigare Dunkers kulturhus, frilans/fotograf/curator

Eva Wernlid, fotograf

Hendrik Zeitler, fotograf, universitetsadjunkt, Akademin Valand

Östergötlands museum

Petter Österlund, curator

Niclas Östlind, fil. dr. i fotografi, Akademin Valand